

MICHAŁ PENO
Uniwersytet Szczeciński

doi: 10.14394/edufil.2018.0011

HISTORIA I FILOZOFIA LOGIKI W SZKOLE LWOWSKO-WARSZAWSKIEJ

K. Mulligan, K. Kijania-Placek, and T. Placek (eds.), *The History and Philosophy of Polish Logic: Essays in Honour of Jan Woleński*, History of Analytic Philosophy, Palgrave Macmillan, New York 2014.

Znakomita seria History of Analytic Philosophy, której redaktorem jest Michael Beaney – profesor historii filozofii analitycznej na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie, cieszący się autorytetem w dziedzinie, której dotyczy seria – szczęśliwie zawiera tom poświęcony polskiej tradycji filozoficzno-logicznej. Eseje zawarte w recenzowanym tomie dedykowane są Janowi Woleńskiemu, który jak wiadomo jest autorem powstałej bez mała 30 lat temu pionierskiej monografii *Logic and Philosophy in the Lvov-Warsaw School* (Dordrecht: Kluwer 1989), opartej na wydanej w Warszawie w 1985 roku pracy *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*.

Na podstawie przeglądu i analizy tytułów, problematyki podejmowanych w innych tomach serii oraz słów redaktora serii i redaktorów tomu można sądzić, że celem całej serii jest zebranie tekstów dotyczących najważniejszych zagadnień z zakresu historii filozofii analitycznej, tj. okresu od ostatnich dekad XIX wieku do schyłku XX wieku. Nie sposób nie odnieść wrażenia, że filozofia analityczna została przez redaktora serii ujęta szeroko, a tematyka polskiej tradycji w logice znalazła się obok opracowań myśli fundatorów tego nurtu badawczego (jak G. Frege, B. Russell, G. E. Moore czy L. Wittgenstein).

Recenzowany tom serii ukazał się pod tytułem *The History and Philosophy of Polish Logic: Essays in Honour of Jan Woleński*. Tytuł dobrze oddaje intencję redaktorów, mianowicie zebranie esejów dotyczących

głównych problemów poruszanych przez przedstawicieli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i przedstawienie ich w ujęciu historycznym i w szerszym kontekście filozoficznym. Stąd autorami esejów składających się na omawianą książkę są zarówno logicy, jak i filozofowie czy historycy filozofii analitycznej, co w istocie gwarantuje zarówno wszechstronność oraz wnikliwość ujęć, jak i różnorodność omawianych zagadnień związanych z dorobkiem Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Treść opracowania wykracza poza proste zreferowanie czy przedstawienie dorobku Szkoły, niekiedy tylko do tego dorobku nawiązując (jak m.in. tekst Gabriela Sandu pt. *The Dependence and Independence of Quantifiers: Truth, Proof and Choice Functions*, s. 49–72). Dorobek Szkoły, który pojmować trzeba w kategoriach tych szczegółowych zagadnień, w których rozwikłanie w szczególności angażowali się polscy logicy na przestrzeni ostatniego stulecia (o wykazie tych zagadnień będzie mowa dalej), i sama Szkoła rozpatrywane są z perspektywy historii filozofii analitycznej jako pewnego szerszego przecież nurtu.

Trzeba podkreślić, że szczególnie interesująca i warta zaakcentowania jest już sama przyjęta przez redaktorów i autorów struktura książki. Szkoła Lwowsko-Warszawska staje w jednym rzędzie z twórcami i kontynuatorami nurtu filozofii analitycznej, należącego przecież przede wszystkim do świata anglojęzycznego (a przynajmniej z filozofią anglosaską częstokroć i nie bez powodu kojarzoną, co nie umniejsza udziału kręgu austriackiego czy – w pewnym stopniu – i skandynawskiego). Redaktorzy w sposób ostrożny, acz trafny, uzasadniają miejsce tomu dotyczącego rozmaitych aspektów polskiej historii logiki w serii dotyczącej filozofii analitycznej. Łatwo jednak dostrzec, że eseje składające się na zawartość tomu koncentrują się na przedstawieniu aktualnego (współczesnego) stanu polskiej myśli logicznej i prac nad jej historią, nie zaś uzasadnieniu miejsca polskiej tradycji filozoficzno-logicznej w nurcie filozofii analitycznej. Co więcej, prezentowane eseje niezbicie dowodzą, że wartościowe mogą być nie tylko rozważania dotyczące powiązań między logiką polską a anglojęzycznym centrum (przy czym zaznaczyć należy, że pewna – niemała – część twórców Szkoły Lwowsko-Warszawskiej znalazła się po zawirowaniach wojennych właśnie w tym centrum), ale i rozwijanie,

a co najmniej krytyczno-refleksyjne badanie, koncepcji sformułowanych przed laty w Szkole Lwowsko-Warszawskiej. O wartości tego typu namyślu przesądza zarówno aspekt teoretyczny, jak i aplikacyjny (na przykład w zakresie teorii gier czy rozumowań), nie mówiąc o utrzymywaniu czy zabezpieczeniu dorobku polskiego i uwypuklaniu jego wpływu na omawiany kierunek refleksji w filozofii i logice.

Książka podzielona jest na trzy zasadnicze części, z których pierwsza (*Logic, Proof and Models*) prezentuje rozważania poświęcone m.in. logice wielowartościowej w Polsce, logice przymiotników, rozwijanej przez Kazimierza Twardowskiego, teorii modeli, druga (*Truth and Concepts*) dotyczy jakże doniosłego w Szkole Lwowsko-Warszawskiej problemu prawdy i pojęć, trzecia zaś (*Ontology, Mereology and the Philosophy of Mathematics*) – przede wszystkim filozofii matematyki i ontologii.

Każda z części jest niezwykle bogata merytorycznie. Zwracają uwagę opracowania dotyczące, jak się wydaje, rzadziej prezentowanych aspektów polskiej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, takich jak filozofia matematyki (rozdział R. Murawskiego pt. *The Philosophy of Mathematics and Logic in Cracow between the Wars*, s. 278–296). W grupie opracowań dotyczących prawdy za szczególnie interesujący uznałbym esej J. Hintikki pt. *Truth Defined and Undefined*, w którym autor docieka, w jaki sposób można by obejść rezultat Tarskiego mówiący o niedefiniowalności prawdy, np. w języku naturalnym.

Konieczne jest podjęcie próby sformułowania odpowiedzi na podstawowe dla potencjalnego czytelnika pytanie, to jest: czy warto i z jakiego powodu warto po recenzowane opracowanie sięgnąć? W pierwszym rzędzie trzeba powiedzieć, że książka skierowana jest zdecydowanie do osób mających co najmniej dostateczną wiedzę z zakresu logiki, w tym z zakresu historii tej dziedziny refleksji filozoficznej. Lektura ze zrozumieniem i bez nieporozumień nie będzie możliwa, jeśli takiej wiedzy się nie posiada. *Prima facie* nie jest to pozycja przydatna dla tego, kto ze względów metodologicznych (czy jakichkolwiek innych) potrzebuje informacji o filozofii analitycznej, bo książka dotyczy raczej szczegółowych i zaawansowanych problemów. Nie jest to także książka o filozofii analitycznej jako metodzie lub o roli filozofii analitycznej w Polsce, co mógłby sugere-

rować tytuł serii jako narzędzia badawczego w naukach społecznych czy humanistycznych. Nie takie jednak zadanie stawiali sobie autorzy.

Wydaje się przy tym, że niektóre z zawartych w pracy rozdziałów mogą być interesujące dla każdego, kto zdecyduje się pozyskać wiadomości na temat historii i filozoficznych aspektów logiki rozwijanej w Polsce, w kontekście szeroko rozumianej filozofii analitycznej. Przykładem takiego eseju może być *Proof, Probability or Plausibility* autorstwa Josepha Agassiego. Jeśli czytelnika interesuje odpowiedź na pytanie o naturę prawdy i prawdopodobieństwa lub chce się dowiedzieć, co mają ze sobą wspólnego Francis Bacon oraz Sherlock Holmes, to powinien do tego eseju, oraz do recenzowanej książki, sięgnąć.

Równie wartościowe dla czytelników niebędących ekspertami może być część wprowadzająca do książki (*Introduction: The History and Philosophy of Polish Logic: Some Basic Thoughts*), która w sposób zwięzły, lecz wystarczający do uzyskania dość ogólnej wiedzy w przedmiocie opracowania, przedstawia najważniejsze problemy i historyczno-filozoficzne powiązania występujące w polskiej tradycji logicznej, czerpiącej ze świetnego dorobku Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Tego rodzaju, przydatne dla laików, łatwe w odbiorze i do zrozumienia teksty, stanowią jednak mniejszość.

Natomiast książka jest wręcz bezcenna dla wszystkich tych, którzy poszukują wiarygodnego, bogatego i aktualnego źródła wiedzy koniecznej do prowadzenia dalszych badań w tytułowym obszarze, jest to również pozycja bezcenna z punktu widzenia bibliograficznego. Pozytywnie zwraca uwagę nie tylko bogactwo źródeł wykorzystanych w pojedynczych esejach, ale również zamieszczenie w tomie trafnie wybranych danych bibliograficznych, bo najważniejszych dzieł Jana Woleńskiego (wraz z odnośnikiem do pełnego wykazu tych prac w wersji elektronicznej). Poza tym orientację w treści recenzowanej książki oraz wykorzystanie tego opracowania ułatwia indeks nazwisk.

Książka jest bardzo dobrym przykładem niewyczerpującego (bo materia jest niezmiernie obszerna i trudno uchwycić jej całość w jednej tylko, choćby obszernej, pracy) zbioru rozmaitych zagadnień i problemów z dość wąsko określonej dziedziny, tj. z historii i filozofii polskiej logiki.

Jest to dzieło o charakterze dwoistym, niejako bazowym – bo stanowiącym doskonałą podstawę do dalszych badań – ale i w znacznym stopniu podsumowującym – bo rejestrującym dorobek dotychczasowych badań nad najważniejszymi historycznymi i filozoficznymi aspektami myśli logicznej w Polsce na przestrzeni ostatniego stulecia. Jest to pozycja cenna dla polskiego czytelnika także w sensie niejako afektywnym, bo przecież dedykowana znakomitemu polskiemu filozofowi i logikowi, bez wątpienia znawcy filozofii analitycznej, Janowi Woleńskiemu.